

Шульська Н. М.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Остапчук С. С.

Національний авіаційний університет

Науменко Л. М.

Державний податковий університет

ВРОЖІ НАРАТИВИ В УМОВАХ ВІЙНИ В МЕДІА: ВЕРБАЛЬНІ МАРКЕРИ, ІНФОРМАЦІЙНА ГІГІЄНА ТА СПОСОБИ ПРОТИСТОЯННЯ

У статті схарактеризовано заактуалізовані від 24 лютого 2022 року наративи російської пропаганди. На основі опрацьованих матеріалів соціальних мереж та текстів традиційних ЗМІ визначено особливості формування наративних стратегій російсько-української війни. Аналітико-синтетичний метод, методи порівняння й фактчекінгу послугували основою для характеристики фальшивих повідомлень. Проаналізовано лінгвостильові маркери формування наративних стратегій, а також запропоновано рекомендації щодо дотримання інформаційної гігієни в умовах споживання негативного медійного контенту. До наукового аналізу залучено поради медіаекспертів, журналістів-практиків, фактчекерів, рекомендації щодо спростування російських наративів таких антифейкових проєктів, як «НотаЄнота», «Брехунець», «Детектор медіа», «БезБрехні», «Фільтр», «Русский фейк, іди на...», дослідження громадської організації «Інформація в чистому вигляді». Виокремлено основні інструменти інформаційно-психологічних операцій (ІПСО) в умовах війни, через які відбувається просування російських наративів формування масової зневіри, демонізації України й українців, виправдовування агресії, залякування, перекладання провини, масштабування конфлікту. Серед цих інструментів – прийоми езотерики, заклики про антигуманну покару російських окупантів, небезпечні ідеї, покликані розколоти українську націю тощо. Закцентовано увагу на вербальних компонентах фейкових повідомлень, що транслюють наративи, їхньому семантичному навантаженні. Представлено базові поради щодо інформаційної гігієни в умовах російсько-української війни, які допоможуть ефективно протистояти російській пропаганді й маніпуляціям. До основних з них відносимо довіру лише достовірним джерелам, постійний моніторинг антифейкових ресурсів, ігнорування підозрілих повідомлень, незнайомих мережевих груп, інформації, що містить ІПСО.

Ключові слова: інформаційна гігієна, російські наративи, ІПСО, війна, ЗМІ, медіапростір.

Постановка наукової проблеми. У сучасних умовах російсько-української війни ми щодня стаємо свідками потужних медійних атак ворога з відвертим пропагандистським контентом та технологіями маніпулювання, інформаційно-психологічними операціями (ІПСО), через які відбувається деструктивний вплив на свідомість українців. Від початку повномасштабного вторгнення російська пропаганда продукує велику кількість наративів, покликаних шкідливо вплинути на наше суспільство, зокрема розколоти українську єдність, деморалізувати дії української армії та керівництва держави, дискредитувати політику, економіку, культуру, посягати панічні настрої,

порушити роботу екстрених служб тощо. Через парадигму фальшивих наративів росія також здійснює вплив на своїх громадян, а саме: зомбує їхню свідомість, скеровує до негативних дій, жорстокої помсти, виправдовує агресію в Україні. У різних соціальних мережах останнього часу з'являється чимало повідомлень, що мають значний комунікативно-прагматичний ефект і впливають на читача. Зазначені об'єктивні чинники стали передумовою порушення проблеми про інформаційну гігієну, психологічну безпеку українців, ефективне протистояння ворожій пропаганді й маніпуляціям. Розуміння всіх наслідків інформаційно-психологічних операцій, а відповідно й ворожих нарати-

вів, уміння розпізнавати їх і чинити опір цьому забезпечить не лише відносно стабільний емоційний стан українців, а й буде надійним захистом та однією з передумов перемоги України у війні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Із 2014 року в науковому середовищі зросла увага до вивчення наративів російської пропаганди. Н. Ващенко розглядає наративи як впливогенну проблему в умовах консцієнтальної війни росії проти України [1]. М. Ожеван аналізує виклики та ризики, що постають перед Україною в глобальній війні стратегічних наративів [6]. Ключові наративи та методи російської пропаганди в Україні докладно характеризує Х. Юськів, зауважуючи про ситуативність та гнучність російської інформаційної діяльності, відсутність послідовної моделі для інтерпретації наративів, спрямованих проти України [11]. Пропагандистські методи в російських інтернет-ресурсах вивчають Б. Іваницька [3], Н. Ніколаєнко, Ю. Василевич та О. Комарчук [5]. О. Зозуля зосереджує увагу на фейку як інструментові інформаційної війни [2]. Після повномасштабного вторгнення починають з'являтися наукові й публіцистичні розвідки, присвячені різноаспектному студіюванню російської дезінформації. Про рашистські інформаційно-психологічні операції в умовах війни пише А. Печерський [7; 8].

У найновіших студіях наукового дискурсу після повномасштабного вторгнення дослідники акцентують увагу на типологічних рисах, мовностилістичних маркерах російських медіаманіпуляцій [10; 13], інформаційно-психологічних операціях (ІПСО) в умовах російсько-української війни [14], специфіку формування наративних стратегій у медіа [12].

Водночас від повномасштабного вторгнення ворог не припиняє застосовувати різні способи пропагандистського впливу, прагнучи нав'язати неправдиву інформацію в медійній сфері й здобути перемогу в інформаційній війні. Якраз через фальшиві наративи росія транслює інформаційно-психологічні операції, використовуючи найрізноманітніші методи. З огляду на це постає необхідність дослідження не лише способів формування наративних стратегій російсько-української війни, а й шляхів їхньому протистоянню й дотримання інформаційної гігієни при споживанні негативного контенту.

Постановка завдання. У статті проаналізовано інструментарій формування наративів, які просуває ворог у медіапросторі в умовах російсько-української війни 2022–2023 років; схарак-

теризовано вербальні маркери фальшивих повідомлень, а також запропоновано рекомендації щодо дотримання інформаційної гігієни в умовах споживання негативного контенту через ЗМІ.

До наукового аналізу залучено поради медіаекспертів, журналістів-практиків, фактчекерів, а також рекомендації щодо спростування російських наративів таких антифейкових проєктів, як «НотаЄнота», «Брехунець», «Детектор медіа», «БезБрехні», «Фільтр», «Русский фейк, іди на...», дослідження громадської організації «Інформація в чистому вигляді».

Виклад основного матеріалу. Відомо, що основне спрямування маніпулятивних психологічних операцій – це зміна мислення й поведінки супротивника. Із цього приводу комунікаційниця О. Мороз зауважує: «Якщо є запитання, яке ворог спровокував якимось інструментом, скажімо, ІПСО або іншими вкидами, з цим питанням ідуть до тарологів, астрологів, нумерологів» [4]. Під час інформаційної війни часто послуговуються прийомом езотерики як інструментом ІПСО, спрямованим на деморалізацію супротивника. Як не парадоксально, але за даними Інституту соціології у 2018 році українці більше довіряли астрологам як джерелу інформації, ніж владі. У медіа зазвичай астрологію використовують із метою створення клікабельного контенту, порушуючи при цьому професійні стандарти, адже коли реальні кваліфіковані експерти не знають остаточних відповідей на складні запитання, що стосуються, наприклад, дати закінчення війни, то їх, на жаль, замінюють псевдоексперти – так звані тарологи чи астрологи. У пошуковій системі «Гугл», уводячи тег «*таролог_війна*», натрапляємо на контрастні медійні матеріали з кричущими заголовками: «*Таролог приголомшила прогнозом щодо закінчення війни: “Не скоро!”*» («Уніан», 23.01.2023); «*Війна закінчиться навесні 2023 року: прогнозує таролог*» («Факти», 15.10.2023); «*Відомий таролог: коли на Україну чекає казковий розквіт*» («Волинь», 07.01.2023). Як бачимо, прогнози астрологів і магів заповнили мережевий простір хайповою інформацією, яка нібито дає відповіді на найпоширеніші запитання українців сьогодні: «*Коли закінчиться війна?*», «*Коли помре путін?*», «*Коли розвалиться росія?*». У тіктоці та інстаграмі під час війни популярними стали розклади таро, адже так звані «провісники майбутнього» роблять щотижневі прогнози з ціллю розкручування своєї діяльності, паралельно рекламують персональні консультації, вартість яких може досягати тисячі гривень. На мультимедійній платформі «ТікТок»

навіть створили тематичний розділ із відповідною назвою «TarotTok». Вірусними стали відеоролики про передбачення щодо можливих прильотів, а також дати закінчення війни, яка у всіх тарологів різна. Такі ролики збирають сотні переглядів. На психологічному рівні людині завжди потрібна точка опора, а надто в період нестабільності в суспільстві, коли виникає паніка через вакуум інформації і постають запитання, на які не існує конкретної відповіді. Часто люди не перевіряють, чи здійснилися прогнози конкретного астролога, тому так звані «ворожбити» продовжують розривувати свою популярність на хайпових темах, особливо в умовах збройної агресії. Нерідко ці медійні персонажі діють на руку ворога і стають елементом ворожих ПСГО. Російські ЗМІ використовують езотерику, що діє як на їхню аудиторію, так і на нашу. Ті українці, які займаються астрологією, навіть не усвідомлюють, що вони підіграють росіянам. Адже розповідаючи в мережевих роликах про те, що буде ще багато крові, загиблих і поранених через масові прильоти в Україні, вони пригнічують вітчизняне суспільство, сіють панічні настрої й страх. Періодичне розганяння в українському медіапросторі дезінформації про можливий напад із білорусі як ще один приклад фальшивого російського нарративу, підкріплюється свідченнями ось таких «провидців». Приклади цього знаходимо в публікаціях українських ЗМІ, які різняться астрологічною конкретикою і свідчать про низький рівень компетентності подібних експертів: «*Чи нападе білорусь: таролог дала відповідь*» (Радіо Трек», 31.05.2022); «*Білорусь нападе на Україну у другий тиждень липня*» («Волинь», 29.07.2022); «*У кінці грудня можливий наступ зі сторони білорусі*» («Факти», 15.11.2022); «*“Літо буде напруженим”: таролог передбачила, чи нападе білорусь*» («Час дій», 29.05.2022).

В умовах російсько-української війни цілком прийнятним у соцмережах є заклик про покару окупантів: вигнання їх з України, захоплення в полон, фізичне знищення. Однак у коментарях користувачі масово переходять до емоційних закликів антигуманного характеру: криваво й жорстоко розправлятися з російськими загарбниками, вбивати їхніх дітей як відповідь на агресію. З військово-політичного кута зору ця теза дуже шкідлива й абсолютно морально неприйнятна, оскільки часто нею спекулює ворожа сторона, використовуючи у своїх інформаційно-психологічних операціях, що транслюють через російські медіа. Кореспондент ресурсу

«АрміяInform» А. Печерський переконаний, що «небезпека цієї ПСГО в тому, що ворог прагне дегуманізувати українців, виставити їх такими ж нелюдами, як і рашисти» [7]. Розуміємо, що подібні повідомлення скеровані насамперед на міжнародну спільноту з одного боку, з іншого – на самих росіян. Іноземцям, які ззовні спостерігають за війною, такі меседжі несуть дезінформацію про нібито жорстокість українців. Хоча за офіційними даними, оприлюдненими Офісом Генерального прокурора, на 2 лютого 2023 року окупанти вбили 460 українських дітей, тоді як наша країна не завдала шкоди жодній російській дитині. Ворог через цю ПСГО намагається сформувавши у світу думку, що Україна не здійснює жорстоких воєнних злочинів проти росії буцімто через те, що технічно неспроможна до цього. Цим самим подібні тези виставляють українців в очах світу подібно до росіян варварами, вони спрямовані переконати керівництво інших країн не постачати українським військовим зброю. З іншого боку, нарратив про «кровожерливих нацистів» широко поширюють і в російському суспільстві з метою посилення антиукраїнських настроїв, роздмухування мілітаризму серед і так зомбованих росіян. Вони щоразу отримують чергові аргументи, які пояснюють нібито «спеціальну воєнну операцію в Україні». Росіянам постійно насаджують нарратив про те, що якщо російська армія не знищуватиме українців, то «бандерівці», «прожерливі неонацисти», як нас називають окупанти, будуть убивати їх і їхніх дітей. Російська пропаганда з початку повномасштабного вторгнення поширює тезу, що Україна сама збиралася напасти на Донбас і росію, а російська армія діяла лише на випередження й розпочала «спеціальну операцію превентивно». Друга розповсюджена в цьому контексті інформаційно-психологічна пропаганда полягає в тому, що російські іпсовці до тези про відповідальність і невідворотне покарання осіб, які погодилися на добровільну співпрацю з окупантами, підкріплюють небезпечні ідеї, покликані розколоти українську націю. Емоційні заклики на зразок «*Жодних виправдань колаборантам не буде!*», «*Колаборантів покарають найжорстокіше!*» розганяють у соцмережах російські боти. Це твердження підсилює так звану «нацистську жорстокість», подану очима російських загарбників, про нібито криваву покару всіх без винятку, хто якимось взаємодіятиме з росіянами на окупованих або тимчасово захоплених територіях. Неодноразово в мережі поширювали провокативний меседж про те, що всі українці, які перебувають

на таких територіях, уже є колаборантами. Зрозуміло, що подібні огульні звинувачення в колаборизмі – це спосіб виправдати окупацію. Мета цієї ПСО очевидна – показати жителям захоплених територій, що нібито після деокупації Україна влаштує місцевим жителям терор, тому поширена російська пропаганда закликає українців на окупованих територіях не прагнути звільнення, а залишатися під владою загарбників. Зазначена інформаційно-психологічна операція транслювана на три групи реципієнтів: українцям на окупованих територіях, громадянам росії, міжнародній спільноті. Відповідно в кожному з груп, на які спрямована пропаганда, інформація репрезентована під найбільш вигідним для росії кутом зору. Громадянам України, які перебувають на тимчасово окупованих територіях, скеровують меседж про те, що начебто їх захищають від «карателів». Російському суспільству ця ПСО несе в собі тезу про захист мирних мешканців від «нацистського київського режиму». На міжнародній арені демонструють фальшивий наратив, що якщо Україна деокупує захоплені території, то почнеться кровопролитна помста місцевим жителям разом із репресіями. Ця ПСО небезпечна для українців на тимчасово окупованих територіях, які перебувають в інформаційному вакуумі, оскільки вона може розколоти українське суспільство, посилити істерію й панічні настрої серед населення, яке вже довгий час перебуває під російським впливом.

Типова ознака фальшивих пропагандистських наративів – заклик до активних дій через надмірне емоційне навантаження повідомлення. Зазвичай важливі конотативні аспекти ПСО вміщують у фрагменти тексту, написані капслоком або виокремлені жирним накресленням. Емоційне спрямування може мати й відповідно оформлене зображення, через яке ми прочитуємо потрібну емоцію – страх, паніку, розпач, розчарування, зрідка – піднесення, захоплення чи захват. Вербальними компонентами ПСО стають лексеми, що мають емоційний ефект: *небезпека, катастрофа, рятуйте, твалт* тощо. Попри домінуючу роль негативного емотивного контенту в російських наративах, рідше натрапляємо на позитивні маркери, які мовби під морально підсилювальним контекстом приховують важливий фіктивний меседж. Керуючись емоційним сприйняттям запропонованого нам повідомлення, ми часто забуваємо про критичне мислення, чіпляємося на гачок фальшивого наративу, підхопивши й поширивши потрібну росії ПСО. На психологічному рівні ефект такого повідомлення завдає подвійної

шкоди, адже під ейфорією ми віримо сприйнятій інформації, а потім, коли розуміємо реальність, у нас настає розчарування й безнадія, чого якраз і добивається ворог. Прикладом такої інформаційно-психологічної операції є поширення в мережі повідомлень про нібито звільнення того чи того населеного пункту, хоча жодної офіційної інформації про деокупацію перед тим немає. Під впливом порції позитивної емоції, яку подали нам на початку тези, ми подумки радіємо, але потім виявляється, що такого звільнення не було, інформація неправдива. Після цього настає момент розчарування. Для категорії особливо вразливих людей такі наративи небезпечні, адже вони вселяють зневіру й продукують депресивний стан. Це основна ціль російської пропаганди: через негативні чи позитивні емоційні складові тексту повідомлень навести на українців страх і паніку, змусити їх зневіритися, втекти за кордон тощо.

Прийом звернення до особистості завжди використовують для поширення маніпуляцій і пропаганди, він нагадує шахрайство, адже від початкових фраз такими повідомленнями зазвичай створюють для реципієнта психологічну пастку. Фрази на зразок «Усім поінформованим особам давно відомо...», «Усі розумні люди точно мають це знати», мають виразне персоніфіковане спрямування, вони викликають у читачів довіру, адже містять елемент похвали. Після них у повідомленні іпсовці подають необхідну інформацію, зазвичай маніпулятивну чи пропагандистську.

Російські наративи, вкладені в певні ПСО, зокрема ті, що представлені короткими мережевими повідомленнями, містять заклики, що вимагають швидкої реакції в аудиторії. Зазвичай такі повідомлення оформлені синтаксемами «Терміново поширте», «Доведіть до відома всіх!», «Розкиньте у всі можливі групи», «Передайте якомога швидше рідним і знайомим» і подібними. Разом із цим на реципієнтів перекладають відповідальність за розповсюдження таких повідомлень, про що свідчить маніпулятивна фраза-заклик «Зробіть свій внесок у поширення повідомлення, і тоді воно нарешті дійде до адресата». Услід за нею підсвідомо прочитуємо фразу, що перекладає на реципієнта елемент провини: «Якщо не поширите, то самі будете в цьому винні». На перший погляд ми не замислюємося, але добре подумавши, можемо зауважити, чому повинні поширювати певне повідомлення лише через те, що хтось це вважає потрібним? Якраз це парадоксальне прохання вказує на фальшивість подібних інфовкидів, оскільки розуміємо, що істинну

й цінну інформацію передають через офіційні канали, а не звертаються за допомогою до віртуальної аудиторії соціальних мереж.

Ще один маркер російських ІПСО – вказівка на ігнорування українських офіційних джерел, їхнє знецінення. Часто фейкові повідомлення супроводжують фрази «влада нічого не каже», «від нас усе приховують», «офіційні ЗМІ мовчать» тощо, які не лише нагнітають зневіру серед населення, але й дискредитують державну владу. Якщо в новині поширюють думку, що офіційні джерела інформації не заслуговують на довіру, щось спотворюють або приховують, значить це елемент ІПСО. Дієвим засобом фальшивих наративів є теза про те, що нібито «всі ЗМІ брешуть, а я розповім вам правду». Ця фраза по-різному обіграна в маніпулятивних вкидах окупантів, що транслюють у мережі у вигляді так званих «інформаційних чуток». Експертами подібних псевдоновин є зазвичай родичі або знайомі в прокуратурі, поліції, Службі безпеки, Збройних силах тощо без будь-якої конкретизації щодо даних про людину. Спорадично натрапляємо на узагальнені свідчення, наприклад: «експерти кажуть», «на думку військових експертів» і подібні знову без конкретизації. Серед базових порад щодо інформаційної гігієни в умовах російсько-української війни, які допоможуть ефективно протистояти російській пропаганді й маніпуляціям, зауважимо про такі:

1. Варто підписуватися лише на достовірні джерела, тобто сторінки або канали державних структур, очільників обласних військових адміністрацій, національних ЗМІ із так званого «білого списку», авторитетних місцевих новин [9].

2. Необхідно також стежити за антифейковими ресурсами, де часто розповідають про ворожі ІПСО, російську пропаганду та маніпуляції, спростовують фейки, указують на ознаки інформаційних чуток.

3. У соцмережах потрібно спілкуватися лише зі знайомими людьми, варто ігнорувати будь-які підозрілі повідомлення, які приходять від невідомих акаунтів, особливо якщо на сторінці якийсь незвичний контент, вона малозаповнена або закрита.

4. Потрібно уникати груп із підозрілими повідомленнями, інформацією про військових, з російськими назвами тощо.

5. Під час потрапляння на інформацію, що містить ІПСО, у жодному випадку не варто її поширювати, навіть із вказівкою на те, що це фейк, маніпуляція, пропаганда тощо. Адже зробивши репост будь-якої шкідливої інформації, ми її не мінімізуємо, а навпаки посприємо розвитку негативного контенту.

6. Не варто проявляти жодних реакцій щодо повідомлень з ІПСО, оскільки в такий спосіб буде привернення уваги до поданої фальшивої інформації, яка може розповсюдитися ще масштабніше.

7. Не потрібно у відкритих коментарях публічно переконувати знайомих не поширювати повідомлення, що містять ІПСО, краще сказати про це в приватному спілкуванні.

8. Також необхідно пам'ятати, що критично важливу інформацію часто передають через закриті канали, а повідомлення у вигляді вірусних відео чи спам-розсилка – виразна ознака інформаційно-психологічної операції росіян.

Висновки і пропозиції. Ми розглянули частину тих ворожих наративів, які транслює росія в соціальних мережах, поширюючи їх на вітчизняну медіасферу з 24 лютого 2022 року. Їхня активізація із початком повномасштабного вторгнення відбулася миттєво, адже росіяни скористалися тим, що українці потрапили в інформаційний вакуум із перших днів війни – відсутність певної інформації, незрозуміння того, що відбувається, недостатність повного офіційного інформування. В цих умовах вони намагалися розповсюдити велику кількість інформаційно-психологічних операцій (ІПСО), а через них і фальшивих наративів, які увели б Україну в стан паніки й зневіри, дискредитували б в очах суспільства й міжнародної спільноти. Але ми, українці, показали світові, що здатні протистояти інформаційній війні, адже тепер, через рік вторгнення російських загарбників, уже напрацювали дієві інструменти й виробили ефективні стратегії протидії російським ІПСО у всіх їхніх виявах.

Список літератури:

1. Ващенко Н. Головні наративи сучасної російської пропаганди як впливогенна проблематика. *Scientific Notes of Institute of Journalism*. 2020. Т. 1 (76). С. 180–202.
2. Зозуля О. Фейк як інструмент інформаційної війни. *Юридична газета онлайн*: сайт. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/feyk-yak-instrument-informacynoyi-viyini.html> (дата звернення: 10.07.2020)
3. Іваницька Б. Основні методи пропаганди в російському інтернет-ЗМІ Pravda.ru. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Журналістські науки*. 2018. № 896. С. 54–58. URL:

<http://science.lpnu.ua/uk/sjs/vsi-vypusky/zhurnalistski-nauky/osnovni-metody-propagandy-v-rosiyskomu-internet-zmi-pravdaru> (дата звернення: 01.07.2020).

4. Кабацій М. Ворожіння на картах таро: від безневинної забави до інструменту ПІСО. *Українська правда*: сайт. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2022/12/30/252089/>

5. Ніколаєнко Н., Василевич Ю., Комарчук О. Маніпулятивний характер російських засобів масової комунікації в умовах російсько-української гібридної війни. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2020. 1 (7). С. 93–104.

6. Ожеван М. А. Глобальна війна стратегічних нарративів: виклики та ризики для України. *Strategic Priorities*. 2016. № 4 (41). С. 30.

7. Печерський А. Як рашистські ПІСО ховаються за українською символікою в українському Facebook. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/08/03/yak-rashytski-ipsa-hovayutsya-za-ukrayinskoju-symvolikoju-v-ukrayinskomu-facebook/>

8. Печерський А. Рашистські ПІСО в інфопросторі: як діяти користувачеві соцмереж. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/08/11/rashytski-ipsa-v-infoprostori-yak-diyaty-korystuvachevi-soczmerezh/>

9. «Прибираємо інформаційний простір»: топ-5 порад відомої фактчекерки Альони Романюк. *ВолиньPost*: сайт. Available at: <https://www.volynpost.com/news/217248-prybyraiemo-informacijnyj-prostir-top-5-porad-vidomoi-faktchekerky-alony-romanyuk>

10. Шульська Н. М., Зінчук Р. С. Медіаманіпуляції в умовах російсько-української війни (на прикладі локальних ЗМІ). *Південний архів*. 2022. Вип. 90. С. 68–77. URL : <https://pa.journal.kspu.edu/index.php/pa/issue/view/30>. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2663-2691/2022-90-9>

11. Юськів О. Наративи російської пропаганди в Україні. *Вісник Львівського університету. Серія: Філософсько-політологічні студії*. 2020. Вип. 30. С. 226–232.

12. Kyryliuk O., Shulska N., Zinchuk R., Demeshko I., Nesterenko T., Volchanska H., Fenko N. Toolkit for the formation of narrative strategies of the Russian-Ukrainian war (using the 2022–2023 media language as an example). *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 2023. Vol. 13, Issue 1, Spec. Issue XXXIV. P. 163–171. URL : http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/130134/papers/A_22.pdf.

13. Konstankevych I., Kostusiak N., Shulska N., Stanislav O., Yelova T., Kauza I. Media Manipulation as a Tool of Information Warfare: Typology Signs, Language Markers, Fact Checking Methods. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 2022. Vol. 12, Issue 2, Spec. Issue XXIX. P. 224–230. URL : http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120229/papers/A_39.pdf.

14. Shulska N., Kostusiak N., Mitlosh A., Pavlyuk I., Polyvach M., Mudryk A., Sushkova O. Information and Psychological Operations (IPSO) as a Discovery of False Narratives in the Conditions of Military Conflict in the Media. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 2023. Vol. 13, Issue 1, Spec. Issue XXXIV. P. 156–162. URL : http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/130134/papers/A_23.pdf.

Shulska N. M., Ostapchuk S. S., Naumenko L. M. HOSTILE NARRATIVES IN MEDIA WAR: VERBAL MARKERS, INFORMATION HYGIENE AND METHODS OF RESISTANCE

The article characterizes the narratives of Russian propaganda updated as of February 24, 2022. On the basis of processed materials of social networks and texts of traditional mass media, the peculiarities of the formation of narrative strategies of the Russian-Ukrainian war are determined. The analytical-synthetic method, methods of comparison and fact-checking served as the basis for the characterization of false messages. Linguistic markers of the formation of narrative strategies were analyzed, as well as recommendations for maintaining informational hygiene in the conditions of consumption of negative media content.

The scientific analysis involved the advice of media experts, practicing journalists, fact-checkers, recommendations for refuting Russian narratives of such anti-fake projects as “NotaYenota”, “Liar”, “Media Detector”, “BezBrekhni”, “Filtr”, “Russian fake, go to ...”, research of the public organization “Information in its pure form”. The main tools of information and psychological operations (IPSO) in the conditions of war are singled out, through which the promotion of Russian narratives of the formation of mass despair, demonization of Ukraine and Ukrainians, justification of aggression, intimidation, transfer of blame, escalation of the conflict takes place. Among these tools are the techniques of esotericism, calls for inhumane punishment of the Russian occupiers, dangerous ideas designed to split the Ukrainian nation, etc. Attention is focused on the verbal components of fake messages that broadcast narratives, their semantic load. Basic tips on information hygiene in the conditions of the Russian-Ukrainian war are presented, which will help effectively resist Russian propaganda and manipulation. The main ones include trusting only reliable sources, constant monitoring of anti-fake resources, ignoring suspicious messages, unfamiliar network groups, information containing of IPSO.

Key words: information hygiene, Russian narratives, , war, mass media, media space.